

Spoštovani gospod Predsednik, spoštovani visoki gosti, spoštovani občani, dragi prijatelji,

najprej dovolite mi, da opravičujem svojo odsotnost: žal, se zaradi zdravstvenih razlogov nisem mogel udeležiti današnje slovesnosti. Dovolite mi tudi, da vas v imenu slovenske narodne skupnosti v Italiji prisrčno pozdravim. Zamejci smo sini slovenskega naroda, o tem pričajo naši družinski priimki, imena naših društev, napisi na naših domovih. Preživeli smo mnogo zla, vendar nam je naša želja po ohranjanju identitete, navad in kulture dovolila, da smo še vedno na naši zemlji in da smo se zavestno odločili, da smo naprej Slovenci.

Danes spominjamo tragično usmrtitev mladih bazoviških junakov, ki so se prav tako odločili, da želijo ohraniti svojo identiteto. Svoje odločitve so plačali z življenjem in nam pokazali vrednote, za katere je vredno živeti in umreti. Ob tej priložnosti se jim zahvaljujemo in praznujemo pravico slovenskega in drugih narodov, da lahko svobodno živijo, delajo, se srečujejo in sodelujejo. Fašistični totalitarni režim nas je neusmiljeno tlačil več kot dve desetletji in izvajal nad nami represijo, čeprav je že pred njegovem vzponom prišlo do strahotnih dogodkov, med katerimi seveda izstopa požig Narodnega doma.

Ko so fašisti stopili na vlado italijanske države, se je za Slovence začela ena izmed najbolj temnih strani naše zgodovine. Vzdušje je bilo zelo napeto. Nasilje se je stopnjevalo in s prihodom fašistov na oblast je postalo to državno nasilje do »tujerodnih državljanov«.

Fašistične oblasti so začele sprejemati zatiralne ukrepe, med katerimi izstopajo Gentilejeva izobraževalna reforma, ki je v nekaj letih spremenila okrog 400 slovenskih in hrvaških šol v italijanske, ustanovitev Posebnega inšpektorata za javno varnost za Julijsko krajino v Trstu, ki je nad našimi ljudmi in nad italijanskimi antifašisti in demokrati zakrivil številna grozodejstva, ter t. i. »bonifica di confine« (obmejno čiščenje), ki je do leta 1928 izničila vse, kar bi lahko pričalo o obstoju neitalijanske skupnosti. Prepovedali so rabo slovenskega jezika in izgnali nezaželene ljudi. Skratka, je nasilje do drugih narodnih skupnosti pridobilo pravno podlago. Tako je npr. Kraljevi odlok št. 2185 z dne 1. oktobra 1923 določal, da je treba v vseh osnovnih šolah italijanske kraljevine poučevati izključno v »jeziku države«, odlok fašistične vlade z dne 7. aprila 1923 pa je uzakonil, da se obvezno spremenijo v prvotno obliko vsi priimki italijanskega ali latinskega izvora, ki so bili v preteklosti »potujčeni« ali »popačeni«, medtem ko je odlok vlade z dne 27. aprila 1943 uzakonil poitalijančevanje krajevnih imen.

Fašizem je torej izvajal kulturni genocid nad Slovenci v imenu »višje italijanske dvatisočletne kulture« in temu so se uprli tigrovcji, ki so pred devetdesetimi leti padli v Bazovici.

Tragično je, da še danes nekdo upošteva bazoviške junake za teroriste. Primerno bi bilo, da bi italijanska država posthumno pomilostila Bidovca, Marušiča, Miloša in Valenčiča ter tako preprečila revizionistom zgodovine, da širijo laži na podlagi fašistične sodbe, ki ni bila izničena. Prepričan sem, da je letošnji poklon italijanskega predsednika Mattarelle pred njihovim spomenikom odločen korak v to smer, četudi bo verjetno potrebno postopati po diplomatskih poteh.

90 let nas ločuje od usmrtitve mladih bazoviških junakov in svet se je globoko spremenil. Evropa je v ospredju glede varstva in zaščite narodnih manjšin. Dovolj je pomisliti, da Evropska konvencija za varstvo narodnih manjšin določa, da »je varstvo narodnih manjšin bistvenega pomena za stabilnost, demokratično varnost in mir na tej celinici« in »da bi morala pluralistična in resnično demokratična družba ne le spoštovati etnično, kulturno, jezikovno in versko identiteto vsakega pripadnika narodne manjšine, ampak tudi ustvariti primerne razmere, ki pripadnikom narodnih manjšin omogočajo, da izražajo, ohranjajo in razvijajo to

identiteto«.

Do vsega tega smo, na žalost, prišli z zamudo, vendar se tudi danes moramo truditi, da manjšinska zakonodaja ne bo samo formalna, temveč pa tudi dejanska, da se bodo predstavniki vseh manjšin res počutili enakopravni. Z odpravo gorja nacifašizma se je v Evropi odprla pot k miru, medsebojnemu spoštovanju in uveljavljanju človekovih pravic. Slovenski narod se mora zahvaliti bazoviškim junakom za podlago pri gradnji boljše in pravičnejše družbe. Izkoristimo njihovo dediščino, da bomo tudi mi zagotovili boljše pogoje našim potomcem. Nadaljujmo, kar smo se naučili v osvobodilnem boju.

To smo jim dolžni!